

Druga knjiga knjižne zbirke:
METOD TURNŠEK : EPIKA (POVESTI IN ROMANI)

Zbirka obsega 7 knjig:

1. Božja planina (izšlo 2009)
2. In hrumela je Drava
3. Stoji na rebri grad
4. Med koroškimi brati
5. Črni Hanej
6. Na Višarjah zvoni
7. Novele

Naslovno stran je opremil akademski slikar Tone Mihelič.
(Slikar Anton Mihelič se je rodil v Škofji Loki in se kot likovnik izobrazil v Ljubljani, v Pragi, posebno pa v Italiji, kjer je tudi stalno živel in deloval, odmaknjen od glavnih slovenskih likovnih dogajanj. A vzbudil je pozornost Metoda Turnška in sta sodelovala. Umril je leta 1981.)

Metod Turnšek

*In hrumela
je Drava*

Roman

Družina
Ljubljana 2011

IN HRUMELA JE DRAVA
Metod Turnšek

Druga knjiga knjižne zbirke:
METOD TURNŠEK: EPIKA (POVESTI IN ROMANI)

Uredil: dr. Milan Dolgan

© Družina d. o. o.

Izdaja: Prva izdaja

Jezikovni pregled: Marija Bratina

Oblikovanje: Družina d. o. o.

Grafična priprava: Družina d. o. o.

Naslovnica: Benjamin Štefe

Izdala in založila: Družina d. o. o.

Odgovarja: Tone Rode

Natisnila: tiskarna Formatisk d. o. o.

Naklada: 500 izvodov

Ljubljana 2011



Več informacij o knjigah založbe Družina
dobite na www.druzina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-31

TURNŠEK, Metod

In hrumela je Drava : roman / Metod Turnšek. - 1. izd. -
Ljubljana : Družina, 2011. - (Epika, povesti in romani / Metod
Turnšek ; knj. 2)

ISBN 978-961-222-805-7

251579136

Dovolj, preveč je že solz in prelite krvi ...

*Kdaj se bo, domovina, mati teptanih,
razpel nad tabo en sam trden in varen krov?*

PRVO POGlavJE

Jarenkov dijak Miloš je z veliko ihto pridiral iz mesta domov. Kar planil je v kuhinjo, kjer so domači pravkar obedovali. Zasopel je naglo in pretrgano bolj stokal kot pripovedoval:

»Pravi satan je v mestu¹ ... Knjige odmetavajo pred pošto ... V Firštofovo klet jih mečejo ... Cele kupe slovenskih knjig! Zdaj jih vrage hitlerjevski² že vlačijo od Sv. Marka in Sv. Urbana³ ... Iz društvenih knjižnic jih ropajo ... Slovenski kmetje jih morajo na lojtrnih vozeh spravljati v mesto ...«

Oče Franc, železničar v uniformi, je odložil žlico h krožniku in prepaden zrl v razburjenega sina. Materi Hani, ki je pri štedilniku devala na krožnike drugo jed, se je čelo nagubalo in zdrava rdeča barva ji je hipoma plahnela. S krožnikom v levici in z zajemalko v desnici je prekinila sina z vzklikom:

»Ali so to še ljudje? Zverine so, prave zverine!«

»Tudi po domovih jih bodo začeli pobirati, je povedal vojak na straži ob knjigah, tudi po domovih!« je dodal Miloš in se žareče ozrl k Alenki, starejši sestri, dijakinji, ki so ji ob Miloševem pripovedovanju ustnice nemirno trepetale.

»Divjaki, tevtonski divjaki! Sramota!« je jeza pograbila dekle. Ogorčena je žlico zagnala po mizi in vstala od kosila. »Mojih knjig že ne bodo dobili!«

Mlajša dva, Stanko in Olgica, osnovnošolska učenca, sta se tudi preplašila, da sta nehala z jedjo.

»Preklete!« se je Miloš do kraja razgnevil. »Tudi jaz ne dam svojih knjig, ne dam! Rajši jih na tnalu s sekiro razsekam, kot da bi mi jih pobrali hudikovi hitlerjevci!«

¹ Mesto Ptuj, spomladi 1941.

² Ne samo nemški okupator, ampak tudi domači pristaši Hitlerja, ptujski Nemci in nemčurji.

³ Markovci vzhodno od Ptuja in Destrnik severno, v Slovenskih goricah.

Planil je za sestro Alenko v stransko sobo, kjer so otroci imeli svoje knjige in šolske reči.

Olga in Stanko sta frknila za njim. Tudi onadva nista marala, da bi jima njun knjižni zaklad odnesli tisti zeleni in črni hitlerjevci, ki se od velike noči⁴ tako oholo potikajo po veliki cesti⁵.

Mladi Jarenkovi so si v svoji sobi naglo zlagali in povezovali šolske in druge knjige. Miloš in Stanko sta si od hlač odpela celo jermen, da bi si zavoj trdneje zvezala in z njim srečno utekla, brž ko bi se k hiši prikazali hitlerjevci.

Oče in mati sta drvenela ob tej novici.

»Torej čisto na psa nas⁶ hočejo spraviti,« je potrtil dél Franc. »Začeli so s knjigami ... Veš, kaj pomeni to? Kot če pokosiš premlado travo, ki potem ostrupeni in ne zraste več! Dobro vedo, da bo narod, če ga urežejo pri koreninah, pri knjigah in šoli, shiral čimprej ... Satansko početje ... Bog jih udari!«

Iz oči je Francu šinil divji sij.

»To hudobijo zmorejo le vragi!« je togotilo mater Hano.

Franc je vstal in segel po železničarski čepici. Kakor je bil velik, da bi z glavo lahko butnil v strop, jo je tokrat povetil in hrbet se mu je sključil. Kot da ga teži za vratom najtežji in najtrši železniški prag, je čutil nad sabo bližajoče se gorje. Vsak dan nova krivica, nova bolečina!

Zaskrbljen in zamišljen je sédel zunaj na kolo in se pognal proti mestu.

⁴ Nemčija je napadla Jugoslavijo na cvetno nedeljo, 6. aprila, in čez en teden, za veliko noč, je bil Ptuj že zaseden.

⁵ Jarenkova hiša stoji blizu Ptuja ob važni cesti proti Ormožu.

⁶ Slovence.

Sredi vroče večerke⁷ je iz mesta k Jarenkovim s kolesom pribrzela Alenka prijateljica Vidka Haličeva⁸. Razgreta od vožnje in razburjenja je bila deklica z dolgimi, temnimi kitami še lepša kot sicer. Kriknila je nasproti prijateljici:

»Knjige nam hočejo pobrati, Alenka moja! Po domovih že stikajo za njimi. Toda jaz jih ne dam! Tu pri vas jih bom skrila, pri vas zakopala ... V vaši, slovenski zemlji naj rajši zgnijejo, kot da bi jih hitlerjevci premleli v tovarni.«

Jarenkovi so se znova razburili. Najbolj je svadilo⁹ Alenko. Zdaj je v njej zavrelo:

»Zločinci! Razbojniki! Niti nedolžnih slovenskih besed ne puste pri miru! Kaj res hočejo, da se jim ukloni ves svet? Še kulturo nam hočejo požreti, ko nam itak teptajo že materin jezik¹⁰! Kdo jim daje pravico za to? Tudi mi smo ljudje! Tudi za nas je bilo ustvarjeno sonce in imamo na svoji zemlji pravico do življenja, lastnega doma in lastne besede ...«

»Zakleli so se zoper nas, da nas uničijo,« je pristavila Vidka. »Našo Štajersko¹¹ hočejo spremeniti v 'pranemško' deželo, da ne bo več ne duha ne sluha o Slovencih. Tako je od nekega kulturbundovca¹² izvedel oče.«

»O seveda, kar čez noč bodo Slovence pohrustali!« se je razgnevila mati Hana.

⁷ Glej razlago manj znanih besed v slovarčku na koncu!

⁸ V Ptujju je bila znana oseba Vidka Alič, hči profesorja, domoljubna Slovenka, ki so jo ob koncu vojne Nemci ustrelili, ker je kot železniška uradnica obveščala partizane o vojaških vlakih.

⁹ Turnšek uporablja nekaj besed, ki se zdijo hrvaške, a so na tem področju tudi slovenske.

¹⁰ Nemci so prepovedali slovenščino.

¹¹ Tako imenovana Spodnja Štajerska, južni, slovenski del nekdanje avstrijske dežele Štajerske z glavnim mestom v Gradcu.

¹² Kulturbund (= kulturna zveza) – organizacija nemške manjšine v Jugoslaviji, Sloveniji, ustanovljena že leta 1920, pozneje nacistična.

na primer Nemka Hilde Geiger–Zaplotnik, Slovenke: mati Hana, mati Veronika.

Med ljudi je pisatelj vpletel tudi duhovnike, internirane v Škofovih zavodih v Šentvidu, in na svobodi, kot profesorja dr. Lamberta Ehrlicha. Vsem je pri srcu usoda trpečega naroda, njih lastno trpljenje se odmika v ozadje. Profesor dr. Ehrlich je postavljen v sredo drage mu akademske mladine, s katero moli in debatira, snuje za bodočnost načrte, čeprav je narod padel na stopnjo, ki ni niti več narodna manjšina. V Bogu zakoreninjen duhovnik in laik nikoli ne obupa. Profesor Ehrlich se ne straši sodbe in obsodbe okupatorja, tudi v njegovih »pesteh« zahteva slovensko zgodovinsko pravico. Sicer je pa božji mož predvsem duhovnik, ki živi svojemu duhovniškemu zvanju. Ganljiva je njegova duhovniška molitev pri oltarju Brezjanske Marije, prošnja za slovenske ideale, za katere je božji mož pripravljen dati tudi življenje.

Če še pomislimo na usodo slovenske primorske družine, ki jo nacistični bes požene v izgnanstvo, iz katerega se vrne le mati s tremi fantički, moramo reči, da je roman trpki spev o slovenski usodi.

Slog Turnškovega romana je naglim, včasih skoraj filmsko bežnim dejanjem ustrezno kratek, krepek, udaren. Včasih pritegne tudi s simboliko, da z njo ironizira kake ne ljube osebe, na primer s simboliko o krokodilu na zelenem travniku, ki pomeni Hitlerja na zelenem Štajerskem.

Ljubavna zgodba je z ozirom na razburkano okolje, v katerem se roman dogaja, kajpak bolj bežna, vendar dovolj nakazana, da junak in junakinja moreta sprostiti svoje srce. Njuno zorenje gre skoz trpljenje. Zato je pa tudi spričo trpljenja njuna ljubezen ne toliko plameneča, marveč bolj žrtvujoča se in globoka.



France Gorše: Metod Turnšek. Kje je zdaj ta kip, ni znano, ohranjena je le fotografija. Nastal je v prvih povojnih letih v Trstu. Gorše in Turnšek sta tesno sodelovala pri literarnem in likovnem upodabljanju likov iz najstarejše slovenske zgodovine.

KAZALO

<i>Prvo poglavje</i>	7
<i>Drugo poglavje</i>	17
<i>Tretje poglavje</i>	25
<i>Četrto poglavje</i>	31
<i>Peto poglavje</i>	37
<i>Šesto poglavje</i>	45
<i>Sedmo poglavje</i>	53
<i>Osmo poglavje</i>	63
<i>Deveto poglavje</i>	77
<i>Deseto poglavje</i>	83
<i>Enajsto poglavje</i>	92
<i>Dvanajsto poglavje</i>	100
<i>Trinajsto poglavje</i>	110
<i>Štirinajsto poglavje</i>	120
<i>Petnajsto poglavje</i>	127
<i>Šestnajsto poglavje</i>	133
<i>Sedemnajsto poglavje</i>	139
<i>Osemnajsto poglavje</i>	143
<i>Devetnajsto poglavje</i>	150
<i>Dvajseto poglavje</i>	161
<i>Enaindvajseto poglavje</i>	171
<i>Dvaindvajseto poglavje</i>	176
<i>Triindvajseto poglavje</i>	186
<i>Štiriindvajseto poglavje</i>	193
<i>Petindvajseto poglavje</i>	202
<i>Šestindvajseto poglavje</i>	207
<i>Sedemindvajseto poglavje</i>	215
<i>Epilog</i>	221
<i>Slovarček večinoma narečnih besed</i>	223
 <i>SPREMNA BESEDA</i>	
<i>»Ta zemlja je slovenska«</i>	2279
<i>Kazalo</i>	263



Zemljevid kaže sedanje slovensko ozemlje in pritisk 80 milijonov Nemcev, 45 milijonov Italijanov in 9 milijonov Mažarov na to ozemlje. Nekdaj je bilo slovensko ozemlje mnogo večje. Na severju je segalo do Dunaja (Wien), na vzhodu daleč v sedanje Ogrsko in na zapadu do Bavarske in do Puste doline (Pustertal) na Tirolskem. Slovenski jezikovni otoki so bili celo po Bavarskem in po Furlaniji. Najhujši pritisk je bil in je še vedno od Nemcev, ki so se polastili večine slovenske zemlje in se je še sedaj laste. Tudi Mažari so se je precej polastili. Na tisoče krajevnih imen priča, da so bili dotični kraji slovenski. Sedanje slovensko ozemlje (1948) je razdeljeno in razsekano na pet držav: Mažarsko, Avstrijo, Italijo, novo tržaško državo in Jugoslavijo. Vsi Slovenci zahtevajmo zedinjeno slovensko državo! Po božjem in človeškem pravu pripada slovensko ozemlje samo Slovincem.

Ta zemljevidna skica je bila objavljena v brošuri Mirka Javornika »Velika borba malega naroda« v ZDA. Javornik je takrat bival v Trstu. Raziskave kažejo, da je vsaj napis, če ne tudi skica, delo Metoda Turnška, ki je leta 1947 izdal znameniti album »Slovenija«.